

УДК: 378. 371

*Махновець Юлія Анатоліївна,
аспірант кафедри філософії і освіти
дорослих
ДВНЗ «Університет менеджменту освіти»,
методист вищої категорії
Центрального інституту післядипломної
педагогічної освіти*

ПРОФЕСІЙНИЙ РОЗВИТОК УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В СИСТЕМІ РОБОТИ МЕТОДИЧНОГО ОБ'ЄДНАННЯ

*Хто стоїть на місці, той відстає,
А хто не хоче відставати, мусить рухатися вперед
І не зупинятися, досявши вершини, а підійматися вище.
Давня китайська мудрість*

Анотація. У статті розв'язується актуальне науково-практичне завдання щодо забезпечення професійного розвитку вчителів початкової школи в системі роботи методичного об'єднання. Визначено сутність та зміст методичної роботи вчителів початкової школи. Обґрунтовано нормативно-правове забезпечення методичної роботи вчителів початкової школи. З'ясовано мету, завдання, напрями та функції методичної роботи вчителів початкової школи. Визначено форми та методи методичної роботи вчителів початкової школи.

Ключові слова: професійний розвиток, методичне об'єднання, діяльність методичного об'єднання, напрями методичної роботи, функції методичної роботи, форми та методи професійного розвитку вчителів початкової школи.

*Махновец Юлия Анатольевна,
аспирант кафедры философии
и образования взрослых
ГВУЗ «Университет менеджмента образования»,
методист высшей категории
Центрального института последипломного
педагогического образования*

**ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ
ШКОЛЫ В СИСТЕМЕ РАБОТЫ МЕТОДИЧЕСКОГО
ОБЪЕДИНЕНИЯ**

Аннотация. В статье решается актуальное научно-практическое задание по обеспечению профессионального развития учителей начальной школы в системе работы методического объединения. Определена сущность и содержание методической работы учителей начальной школы. Обосновано нормативно-правовое обеспечение методической работы учителей начальной школы. Определены цели, задачи, направления и функции методической работы учителей начальной школы. Намечены формы и методы методической работы учителей начальной школы.

Ключевые слова: *профессиональное развитие, методическое объединение, деятельность методического объединения, направления методической работы, функции методической работы, формы и методы профессионального развития учителей начальной школы.*

Yulya Makhnovets

**PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS
IN SYSTEM METHODOICAL ASSOCIATIONS**

Abstract. *In the article the actual scientific and practical task on generalization the professional development of primary school teachers in system*

methodical associations has been decided. The essence and content of methodical activities of primary school teachers has been defined. Legal documentations for methodical activities of primary school teachers have been sustained. The goal, tasks, directions and functions of methodical activities of primary school teachers have been developed. The forms and methods of methodical activities of primary school teachers have been defined.

Key-words: *professional development, methodical association, methodical activities, directions of methodical activities, functions of methodical activities, forms and methods of professional development of primary school teachers.*

Постановка проблеми

В умовах реформування системи освіти професійний розвиток учителів початкової школи є одним із основних завдань у процесі забезпечення сучасного рівня якості освіти. За проектом «Нова українська школа» сучасна школа потребує нового вчителя, який зможе стати агентом змін. Так, початкова школа характеризується системними змінами у структурі та змісті навчального процесу, висуваються нові завдання, передбачається упровадження в педагогічний процес новацій, для створення яких необхідний достатній та високий рівень професійного розвитку вчителів початкової школи. Саме потреба в ініціативних, творчих, кваліфікованих спеціалістах орієнтує на нове осмислення професійного розвитку у системі роботи методичного об'єднання в нових умовах.

Сучасні вчені по-різному підходять до трактування поняття «професійний розвиток». Л. Пуховська розглядала поняття «професійний розвиток» як розвиток людини в її професійній ролі¹. На думку Н. Клокар, поняття «професійний розвиток» поєднує етапи професійного

¹ Пуховська Л. Теоретичні засади професійного розвитку педагогів : рух до концептуальної карти / Л. Пуховська // Порівняльна професійна педагогіка: – 2011. – № 1. – С. 97–107.

самовизначення, професійної освіти, професійної адаптації, становлення професіонала, професійної майстерності, акмепрофесіоналізму². Дослідниця Т. Сорочан розглядала професійний розвиток як процес опанування педагогами нових знань, умінь, методик, технологій у сфері професійної діяльності на основі культурних, гуманістичних та демократичних цінностей, набуття нових компетентностей, що характеризується позитивною динамікою показників професіоналізму особистості та діяльності³.

Отже, узагальнюючи досліджені визначення, вважаємо, що професійний розвиток учителів початкової школи у нових умовах пов'язаний з необхідністю модернізації у системі роботи методичного об'єднання, його вдосконалення на інноваційній основі, оскільки це обумовлено соціальним запитом і новими досягненнями системи освіти. Тому сучасний учитель початкової школи потребує допомоги для оволодіння методиками компетентнісного навчання, розуміння сутності нової української школи, спрямованої на якісне перетворення особистості на професіонала в умовах неперервної професійної освіти. Професійний розвиток – довготривалий процес, який охоплює декілька етапів кар'єри педагога: навчання у вищому навчальному закладі (набуття професійних знань), практика (розвиток педагогічних умінь), освітня практика (формування професійних компетентностей), курсова підготовка (цілеспрямоване безперервне підвищення рівня професійної компетентності).

Професійному розвитку учителів початкової школи значною мірою сприяють атестація, яка проводиться у встановленому порядку з метою поступового опанування учителями початкової школи системи заходів,

² Клокар Н. І. Методика експериментального дослідження професійного розвитку педагогів у міжатестаційний період на засадах диференційованого підходу / Н. І. Клокар; дата звернення (26.04.2017). URL : <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/12/statti/klokar.html>.

³ Сорочан Т. М. Наступність професійного розвитку вчителів у системі університетської та післядипломної освіти / Т. М. Сорочан // Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. – 2011. – № 20 (231). – ч. 2. – С. 274–284.

спрямованих на всебічне комплексне оцінювання педагогічної діяльності вчителя, стимулювання неперервної фахової освіти; презентації передових педагогічних технологій, друкування авторських матеріалів у фаховій періодиці, результативність самоосвіти. Важливим елементом атестації є спонукання вчителів до самовдосконалення як важливого аспекту професійного розвитку. Учителі, які атестуються, діляться своїм досвідом на практичних семінарах (заслуховуються їхні творчі звіти), беруть участь у методичних тижнях тощо. Відомо, що професійний розвиток учителя початкової школи триває протягом усього періоду його професійної діяльності. Саме система роботи методичного об'єднання може створити умови для цілеспрямованого, постійного, особистісно зорієнтованого підвищення професійного розвитку вчителів початкової школи.

Актуальність проблеми дослідження. Сучасна освіта орієнтована на якісно новий підхід до професійного розвитку вчителя початкової школи. Професійна діяльність учителя початкової школи відрізняється багатоаспектністю і складністю. І тому в умовах реформування освіти сучасна школа потребує висококваліфікованих спеціалістів, здатних бути провідниками нових ідей та творчо розв'язувати професійні завдання. Реалізувати ці завдання можна в системі роботи методичного об'єднання, яка домінує у процесі формування готовності вчителів початкової школи до постійного підвищення свого професійного рівня та самовдосконалення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Різні аспекти щодо професійного розвитку сучасного педагога, науково-методичної діяльності, створення інноваційної методичної служби, структури та змісту методичної роботи досліджували відомі науковці, а саме: Н. Бібік, Н. Клокар, В. Кремень, Л. Ніколенко, В. Олійник, Л. Пуховська, О. Савченко, М. Скрипник, Т. Сорочан, Л. Хоружа та ін. Історичний аспект,

який ґрунтується на досвіді та наступності процесу вдосконалення методичної роботи, знайшли відображення в працях В. Бузні, В. Григораш, О. Дубасенюк., І. Жерносека, В. Жигірь, Ю. Мануйло, О. Полєвікової, В. Цини та ін. Однак, незважаючи на значну кількість наукових досліджень, присвячених професійному розвитку вчителів початкової школи, деякі з них вимагають уточнення й удосконалення. Це, зокрема, стосується дослідження питання щодо професійного розвитку вчителів початкової школи у системі роботи методичного об'єднання у нових умовах.

Мета статті – розглянути особливості професійного розвитку вчителів початкової школи в системі методичного об'єднання.

Виклад основного матеріалу

Важливою складовою післядипломної педагогічної освіти, що ґрунтується на системі цілеспрямованих дій і заходів, спрямованих на безперервне підвищення кваліфікації та професійного розвитку вчителів початкової школи, є методична робота. Методична робота є тією рушійною силою, яка потребує постійного оновлення знань учителів початкової школи, спонукає їх до самоосвіти. Відповідно до нових вимог суспільства професійний розвиток учителів початкової школи у системі роботи методичного об'єднання потребує вдосконалення таких ключових компетентностей, як критичне мислення, креативність, емоційний інтелект тощо.

Ми вважаємо, що в умовах створення якісно нової української школи процес оновлення діяльності методичного об'єднання вчителів початкової школи потребує поетапного виконання завдань. По-перше, потрібно з'ясувати основні проблеми, обґрунтувати їх та визначити заходи щодо усунення недоліків. По-друге, слід визначити рівень готовності вчителів до нових змін, діагностувати та спроектувати подальшу роботу з кожним з них. По-третє, необхідно розробити й апробувати структурні компоненти

готовності вчителів до інноваційної діяльності та науково-методичного супроводу професійного розвитку вчителів початкової школи.

Зміст методичної роботи поєднує комплекс методологічних, педагогічних та методичних проблем, вирішення яких забезпечує досягнення визначених цілей та завдань. Прийнято вважати, що зміст методичної роботи визначається її метою, яка формується з конкретних завдань, які стоять перед загальноосвітнім навчальним закладом. Погоджуємося з думкою Л. Лузан про те, що метою діяльності методичного об'єднання вчителів є залучення їх до інноваційної, пошукової діяльності, розвиток творчої ініціативи, виявлення та поширення найбільш ефективних форм та методів їхньої роботи⁴. Обстоюємо думку, що в нових умовах метою діяльності методичного об'єднання вчителів початкової школи є також переведення професійного розвитку у відповідність до світових стандартів, підвищення інтелектуального та загальнокультурного рівня на принципово новій основі, що вирізняється новизною, оригінальністю, ґрунтується на загальнопедагогічних принципах.

Методична робота вчителів початкової школи у системі роботи методичного об'єднання регламентується такими нормативно-правовими документами: положення про методичне об'єднання, затверджене методичною радою школи; наказ про призначення керівника методичного об'єднання або витяг з протоколу рішення педагогічної ради; склад учителів методичного об'єднання; методичні картки вчителів методичного об'єднання; аналіз роботи методичного об'єднання за попередній навчальний рік; творчий звіт роботи методичного об'єднання за попередній навчальний рік; план роботи методичного об'єднання; накази і розпорядження;

⁴ Лузан Л. Робота шкільного методичного об'єднання як засіб формування професійної компетентності вчителів української мови та літератури / Л. Лузан // Теорія та методика управління освітою. – 2010. – № 3. – С. 1–10. дата звернення (26.04.2017). URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/e-journals/ttmuo/2010_3/10luzult.pdf.

методичні рекомендації всіх рівнів; перелік навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників для використання в початкових класах загальноосвітніх навчальних закладів; протоколи засідань методичного об'єднання; дані про професійні потреби вчителів початкової школи; форми та методи поширення передового педагогічного досвіду⁵.

В умовах реформування системи освіти методична робота потребує удосконалення щодо виконання таких завдань: постійне ознайомлення з досягненнями психолого-педагогічних дисциплін і методик викладання; створення умов для зустрічі з науковцями та новаторами; заохочення, моральне стимулювання та надання методичної допомоги у створенні та реалізації сучасних програм і методичних розробок; створення умов для якісної матеріально-технічної та інформаційно-комунікаційної бази; мотивації та свободи для творчості, які дадуть змогу створити учителям початкової школи свої бази авторських програм, методик, інноваційних технологій, презентацій результатів дослідження для впровадження в досвід роботи інших учителів в інтернет-ресурсах; здійснення консультування вчителів щодо використання педагогічних інновацій, поповнення свого арсеналу інноваційними формами та методами навчально-виховного процесу; постійна кооперативна професійна взаємодія учителів початкової школи (участь у наукових, проблемних семінарах, науково-практичних конференціях, педагогічних чи психологічних тренінгах, воркшопах, у чатах, форумах, міжнародних проектах, співробітництво з колегами з інших країн); новий підхід до соціальної ролі учителя, який взаємодіє з батьками; нового розроблення науково-методичного супроводу професійного розвитку учителів початкової школи; раціональні затрати часу на науково-методичну роботу, наявність контролю за процесом професійного розвитку учителів

⁵ Організація роботи шкільних методичних об'єднань; дата звернення (15.04.2017). URL <http://ru.calameo.com/read/000817382d60a2fda8af3>.

початкової школи.

Аналіз сучасного стану професійного розвитку в системі методичного об'єднання свідчить, що є нагальна потреба у зміні напрямів роботи з учителями початкової школи: формування висококваліфікованого фахівця на основі науково-дослідницької спрямованості, що забезпечить взаємозв'язок педагогічної науки та практики; готовність вчителя початкової школи до професійного розвитку відповідно до нових вимог суспільства; перехід до нової системи оцінювання рівня професійного розвитку на основі незалежної сертифікації кожного вчителя початкової школи.

У системі методичного об'єднання вчителів початкової школи досить широко використовуються на практиці і є предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних дослідників такі функції, як планування, організаційна, діагностична, прогностична, дослідницька, моделювальна, відновлювальна, коригувальна, пропагандистська та контрольна-інформаційна. Погоджуємося, що ці функції необхідно враховувати для професійного розвитку вчителів початкової школи в системі методичного об'єднання в нових умовах. Пропонуємо детально обґрунтувати кожен з цих функцій.

Планування – основоположна функція, має важливий підготовчий етап, орієнтований на визначення мети, комплексу завдань, системи заходів, спрямованих на досягнення найкращих результатів професійного розвитку. Функція планування є проекцією майбутнього стану професійного розвитку.

Організаційна функція є основою для вдосконалення структури й змісту методичної роботи щодо професійного розвитку вчителів початкової школи, забезпечуючи відповідність організації методичної роботи новим вимогам суспільства.

Діагностична функція – одна з фундаментальних у методичній роботі щодо професійного розвитку вчителів початкової школи в нових умовах.

Реалізація цієї функції ґрунтується на вивченні співвідношення між рівнем компетентності учителів початкової школи, що виявляється в узагальненому результаті їхньої праці та вимогами суспільства до якості роботи учителів початкової школи в умовах нової української школи. Ця функція дає змогу показати не тільки результат професійного розвитку вчителів початкової школи, а й динаміку його змін.

Прогностична – передбачає уміння вчителя початкової школи прогнозувати конкретні цілі та завдання на кожному етапі професійного розвитку, результати та особливості змін, необхідних у майбутньому.

Дослідницька функція забезпечує взаємозв'язок педагогічної науки та практики, оскільки полягає в поступовому залученні вчителів до самостійного наукового дослідження, уміння висунути гіпотезу, тобто бути творцем, упроваджувати й апробувати свої інноваційні технології, методики, проекти що, є важливою умовою в процесі професійного розвитку вчителів початкової школи.

Моделювальна – полягає у виробленні принципово нових концептуальних положень методичної роботи; забезпечує розробку перспектив та орієнтирів професійного розвитку в нових умовах, допомагає експериментально перевірити та впровадити моделі передового досвіду.

Важливою є й відновлювальна функція, яка полягає у відновленні частково забутих або втрачених учителями початкової школи знань після закінчення навчального закладу. У системі роботи методичного об'єднання ці знання відновлюються, систематизуються та закріплюються.

Коригувальна – полягає у психолого-педагогічному коригуванні професійного розвитку учителів початкової школи, порівнянні стану методичної роботи з останніми надбаннями науки, пов'язаними з активністю вчителя щодо саморозвитку. У нових умовах ця функція, спрямована на витіснення застарілих методик, є провідною стосовно використання нових

методик, які відповідають сучасним вимогам, потребам суспільства.

Пропагандистська – полягає у інформаційному забезпеченні, що відбувається в процесі збирання, опрацювання, аналізу, узагальнення інформації та значно підвищує професійний розвиток вчителів початкової школи. Ця функція реалізується засобами масової інформації, використанням інформаційно-комп'ютерних технологій, застосуванням інноваційних методик, методів, програм, створенням і пропагандою передового досвіду.

Контрольно-інформаційна – полягає у налагодженні й підтримці зворотного зв'язку; аналіз якісних і кількісних змін в системі методичної роботи, відповідність завданням і нормативним вимогам, що відбувається в процесі опрацювання, аналізу та систематизації інформації про стан професійного розвитку учителів початкової школи.

В умовах реформування ці функції спрямовані на забезпечення якісно нових знань, розвиток компетентностей, які необхідні сучасному вчителю, розвиток творчої діяльності, сучасної педагогічної техніки, що є основою професійного розвитку учителів початкової школи.

Практика педагогічної діяльності свідчить, що підвищення дидактичної компетентності вчителів початкових класів також можливе в процесі професійного їхнього самовдосконалення, складовими якого є: самоосвіта, самовиховання, саморозвиток. Високих результатів професійного розвитку учителів початкової школи в нових умовах можна досягнути, якщо кожен учитель ефективно здійснюватиме пошукову та інноваційну діяльність, оскільки це надасть можливість учителям початкової школи прогнозувати та моделювати особистий розвиток, забезпечувати безперервний професійний розвиток і тим самим – високий імідж загальноосвітнього навчального закладу.

Практична реалізація діяльності методичного об'єднання вчителів початкової школи здійснюється за допомогою різних форм і методів

методичної роботи. Усі форми і методи методичної роботи передбачають розбудову нової української школи; вони спрямовані на належне науково-теоретичне, методичне та інформаційне забезпечення, широке впровадження нових технологій, які активно сприятимуть професійному розвитку вчителів початкової школи.

Для професійного розвитку вчителів початкової школи методичне об'єднання використовує такі методи та форми методичної роботи, які спрямовані на висвітлення інтересів вчителів, професійних навичок, педагогічних надбань, надання перспектив для самореалізації.

Виокремимо сучасні форми та методи професійного розвитку вчителів початкових класів у системі роботи методичного об'єднання: індивідуальні: аналіз, анкетування, атестація, бесіда-інтерв'ю, дистанційне навчання, презентація, творчий звіт, портфоліо, самоосвіта, наставництво; групові: атака думок, дебати, бенефіс педагога, інтернет-конференція, методична естафета, методичні гостини, педагогічний брифінг, школа молодого вчителя, тренінг, кейс-технологія, проект, воркшоп; колективні: коло ідей, конференції з показом фактичних педагогічних досягнень, методична панорама, педагогічний КВК, круглий стіл, фестиваль педагогічної творчості, форум тощо.

У процесі реалізації сучасних форм та методів, які сприяють професійному розвитку вчителів початкової школи, модернізується їхня діяльність, на якій базується сучасна освіта. Саме в цьому – призначення системи роботи методичного об'єднання вчителів початкової школи.

Отже, у системі роботи методичного об'єднання професійному розвитку учителів початкової школи сприяють такі чинники, як: акцент на інноваційний, творчий компонент методичної діяльності, сприятливі, інноваційні умови роботи, можливість мати свободу для творчості та методичну підтримку діяльності учителя з боку адміністрації, потреба у

самовдосконаленні, зокрема в самореалізації, створенні особистого іміджу, який допоможе вибудовувати стосунки з іншими.

Висновки

У статті поставлено актуальне науково-практичне завдання щодо загальних підходів до забезпечення професійного розвитку вчителів початкової школи в системі роботи методичного об'єднання в нових умовах, що має акцент на інноваційний, творчий компонент методичної діяльності, сприятливі, інноваційні умови роботи, можливість мати свободу для творчості та методичну підтримку діяльності учителя з боку адміністрації, потребу у самовдосконаленні, що забезпечить якісне виконання посадових обов'язків відповідно до вимог професійного розвитку в контексті нової української школи.

Виявлено, що професійний розвиток вчителів початкової школи в системі роботи методичного об'єднання потребує переосмислення, тобто система роботи методичного об'єднання потребує нових підходів, технологій, методик, які змогли б гарантувати професійний розвиток учителів початкової школи в нових умовах.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі

З урахуванням вищевикладеного, виникає потреба в розробленні та впровадженні технології професійного розвитку учителів початкової школи у систему роботи методичного об'єднання, яка сприяла б інтегруванню найефективніших методів та форм методичної роботи. Це, зокрема, стосується інформаційної технології, яка має охоплювати низку психологічних, загальнопедагогічних, акмеологічних, дидактичних і методичних компонентів професійного розвитку учителя початкової школи та враховувати рівень його пізнавальної активності, здібності, схильності та

психологічні особливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Клокар Н. І. Методика експериментального дослідження професійного розвитку педагогів у міжтестастійний період на засадах диференційованого підходу / Н. І. Клокар; дата звернення (26.04.2017). URL : <http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/12/statti/klokar.html>.

2. Лузан Л. Робота шкільного методичного об'єднання як засіб формування професійної компетентності вчителів української мови та літератури / Л. Лузан // Теорія та методика управління освітою. – 2010. – № 3. – С. 1–10. дата звернення (26.04.2017). URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/e-journals/ttmuo/2010_3/10luzult.pdf.

3. Організація роботи шкільних методичних об'єднань; дата звернення (15.04.2017). URL <http://ru.calameo.com/read/000817382d60a2fda8af3>.

4. Професійна педагогічна освіта: становлення і розвиток педагогічного знання: монографія / О. А. Дубасенюк [та ін.] ; за ред. О. А. Дубасенюк; Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка. – Житомир, Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – 443 с.

5. Пуховська Л. Теоретичні засади професійного розвитку педагогів : рух до концептуальної карти / Л. Пуховська // Порівняльна професійна педагогіка: – 2011. – № 1. – С. 97–107.

6. Сорочан Т. М. Наступність професійного розвитку вчителів у системі університетської та післядипломної освіти / Т. М. Сорочан // Вісник ЛНУ ім. Тараса Шевченка. – 2011. – № 20 (231). – ч. 2. – С. 274–284.

7. Цина В. І. Розвиток особистісно-професійної зрілості майбутніх учителів: теоретико-методичний аспект: монографія / В. І. Цина; Полтав. нац. пед. ун-т ім. В. Г. Короленка. – Полтава, ПНПУ ім. В. Г. Короленка, 2015. – 402 с.